

Гуменюк І.М.

*к. ф. н., доцент кафедри філології та методики початкової освіти
ДВНЗ „Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

СУЧАСНА ЛЕКЦІЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ МЕГАПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

***Анотація.** У дослідженні висвітлюються напрямки трансформації лекційного заняття з дисципліни „Українська мова (за професійним спрямуванням)” у контексті сучасних мовознавчих тенденцій. Аналізується зміст лекційної частини курсу щодо можливостей формування мегапрагматичної компетенції студентів.*

***Ключові слова:** прагматична компетенція, мегапрагматична компетенція, комунікативна поведінка, документний дискурс.*

Визначальним чинником конкурентоздатності сучасного фахівця в умовах інформаційно насиченого діяльнісного контексту виступає його комунікативна компетенція та сформована на її основі комунікативна компетентність.

Поняття „мегапрагматична компетенція” трактується, вслід за Ф.С.Бацевич, як комплекс знань та вмінь комунікативної поведінки у соціальному контексті [1].

Мегапрагматична компетенція є елементом прагматичної компетенції в загальній структурі комунікативної компетенції особистості, її формування в змісті навчального предмета може забезпечуватися в площині теоретичної підготовки, практичної аудиторної діяльності та самостійної роботи студентів.

Теоретична складова реалізується в процесі лекційної презентації матеріалу змістових модулів „Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування” й „Норми українського професійного мовлення та мови ділових паперів”, зокрема в темах: „Стилі сучасної української

літературної мови у професійному спілкуванні”, „Спілкування як інструмент професійної діяльності вчителя”, „Риторика і мистецтво презентації”, „Культура усного фахового спілкування”, „Форми колективного обговорення професійних проблем”, „Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації”, „Документація з кадрово-контрактних питань”, „Довідково-інформаційні документи”, „Етикет службового листування”.

Лекційна форма проведення занять залишається основною частиною навчання у ВНЗ, однак формування мегапрагматичної компетенції як складова мети лекції вимагає врахування деяких особливостей під час підготовки до її проведення:

1) інформаційний характер традиційної лекції поступово втрачає свою продуктивність, оскільки активні студенти вільно орієнтуються в сучасному технологічному просторі і, за потреби, можуть знайти необхідні матеріали, вважаючи конспектування марною втратою часу;

2) оскільки поняття „мегапрагматична компетенція” характеризує комунікативну поведінку в соціальному контексті, то норми і правила такої поведінки повинні бути наочно проілюстрованими: за прикладом мовлення викладача-лектора, за допомогою аудіозаписів чи відеоматеріалів;

3) лекційний матеріал (інформаційний та ілюстративний) тільки тоді стане корисним для студента, коли буде професійно зорієнтованим (у нашому випадку – на педагогічний дискурс), матиме прикладне спрямування, створюватиме мотивацію до засвоєння.

Тільки лекція, яка дозволяє поєднати керівну роль педагога з високою активністю студентів на основі використання сучасних інноваційних (інтерактивних, мультимедійних, інформаційних технологій), дає можливість опрацювання великого масиву інформації, налагодження оперативного зворотного зв'язку зі студентами, інтенсифікації педагогічної праці, мобілізації мислення, знань і умінь студента та, як підсумок, досягнення високих результатів навчальної діяльності [4].

Для формування мегапрагматичної компетенції у структурі курсу „Українська мова (за професійним спрямуванням)” нами було апробовано такі

варіанти нетрадиційних лекцій: лекція-візуалізація, відеолекція, лекція-конференція, лекція-бесіда.

Варто зазначити, що для непідготовленої аудиторії (студенти 2-го курсу, які щойно розпочали вивчення дисципліни) краще обрати лекцію-бесіду як перехідну форму від традиційного заняття до більш активного зі сторони студентів. На такому занятті викладач постійно активізує увагу студентів запитаннями, перетворюючи виклад інформації у спілкування й стимулюючи студентів до побудови діалогічних висловлювань як одного з напрямів навчальної роботи щодо формування мегапрагматичної компетенції. Таке заняття може перетворитися в лекцію-диспут, залежно від тематичної придатності й комунікативної активності студентів.

Лекція-конференція може бути застосована для студентів 3-го курсу з метою формування умінь виступу перед аудиторією. Складається вона із заздалегідь сформульованої проблеми і системи доповідей (до 10 хвилин) за кожним питанням теми. Проблемними моментами такого заняття є:

1) невміння студентів виокремити головне й найцікавіше зі значного обсягу інформації в межах відведеного часу, оскільки вся увага студента зосереджена на викладі матеріалу;

2) труднощі в резюмуванні, узагальненні викладеного;

3) неготовність до імпровізації – відповідей на запитання аудиторії.

Тут на допомогу студентів приходить викладач як у процесі виступу, так і в процесі підготовки до нього. Таке модернізоване лекційне заняття виявляє значну ефективність в плані стимулювання самопідготовки студента, активізації та вдосконалення його комунікативних здібностей, підвищення самооцінки та професійної орієнтації.

Відеолекція вимагає відповідного технічного забезпечення й ґрунтовної підготовки з підбору відповідних відеоматеріалів, однак повністю виправдовує затрачені зусилля, оскільки дуже позитивно сприймається аудиторією. До прикладу, тема „Документація з кадрово-контрактних питань” може розпочинатися показом відеоматеріалів про прийняття особи на роботу й оформлення документації у відділі кадрів, тема „Форми колективного

обговорення професійних проблем” може бути проілюстрована записами проведення зборів, нарад, дискусій тощо. Однак такий вид лекції вимагає обов’язкової цільової установки аудиторії, коментування подій, що відбуваються на екрані, письмовим резюмуванням матеріалу в конспектах. В іншому випадку мета лекції не буде досягнута.

Лекція-візуалізація придатна для відтворення матеріалу будь-якої теми, оскільки передбачає перетворення усної інформації у візуальну форму технічними засобами навчання. Однак, коли мова йде про формування мегапрагматичної компетенції студентів, найпродуктивнішим такий вид заняття стає для побудови текстів документного дискурсу, оскільки стандартизована форма документації не піддається засвоєнню без візуальної підтримки і є заскладною для інших видів лекцій, зокрема лекції-бесіди чи лекції-конференції.

Цікавими й мало апробованими в курсі української мови (за професійним спрямуванням) є такі форми лекційних занять, як „проблемна лекція”, „лекція з запланованими помилками”, „лекція-мозковий штурм”, „лекція-прес-конференція”, інтерактивна лекція, лекція-екскурсія. Це зумовлено, на нашу думку, надто малою кількістю годин, відведених на лекції зі згаданої дисципліни, а відтак неможливістю творчої адаптації необхідного матеріалу без попередньої підготовки студентів.

Таким чином, сучасне освітнє й професійне середовище вимагає трансформації усталених форм та методів навчання, переорієнтування їх у діяльнісно-творчу площину з метою формування активної, мислячої, комунікативно адаптованої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф.С. Дискурсивна прагматика: проблемне поле, дослідницька одиниця / Ф.С. Бацевич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://philology.knu.ua/library/zagal/Studia_Linguistica_1/004_010.pdf

2. Соловйова Ю.Ж. Упровадження інноваційних видів лекційних занять при викладанні спеціальних дисциплін / Ю.Ж. Соловйова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/34261/